

Боднар В.Є., здобувач наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ

ПІДГОТОВКА СУЧАСНОГО ПРАВООХОРОНЦЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Завдання розбудови України як демократичної правової держави, її входження в європейські та євроатлантичні структури потребує комплексного розв'язання питань оптимізації складу та чисельності органів внутрішніх справ, удосконалення їхньої діяльності, серед іншого й у частині кадрового забезпечення та профпідготовки працівників. Відтак цілком природно, що правоохоронці різних країн зацікавлені у фаховому міждержавному партнерстві, аби найефективніше об'єднати зусилля в боротьбі проти спільного лиха - організованої злочинності, корупції, наркоторгівлі, незаконної міграції, торгівлі людьми, кіберзлочинності та інших протиправних діянь [1].

У новітніх реаліях важливою умовою виконання міліцією своїх функцій із забезпечення правопорядку та громадської безпеки в державі стало реформування (а фактично створення) нової системи підготовки кадрів. Необхідно наголосити, що стратегічним напрямом визначено курс на формування нової психології працівників органів внутрішніх справ (ОВС) - як виконавців, так і керівного складу. Подальше реформування міліції потребує підготовки й виховання нового покоління правоохоронців, базисом світогляду котрих, на відміну від радянських часів, слугуватимуть загальнолюдські цінності, принципи гуманізму та демократії, усвідомлення свободи та прав людини як найважливішого здобутку суспільства.

Сучасна історія української міліції відкрила в її формуванні нову сторінку - міжнародне співробітництво за різними напрямками діяльності, зокрема в підготовці висококваліфікованих кадрів. Розвиваючи міжнародне співробітництво з правоохоронними органами країн близького та далекого зарубіжжя, керівництво МВС основними цілями підготовки кадрів розглядало: створення умов і можливостей для ознайомлення й застосування зарубіжного практичного

досвіду організації навчання, визначення та розвиток напрямів діяльності щодо підвищення якості підготовки кадрів для правоохоронних органів на рівні світових стандартів; оцінку результатів такої підготовки, вдосконалення організації навчального процесу; здійснення наукових досліджень з питань організації правоохоронної діяльності, боротьби зі злочинністю тощо.

Для реалізації цих завдань упродовж усього періоду становлення та розвитку системи підготовки кадрів для органів внутрішніх справ незалежної України були започатковані й набули розвитку різноманітні напрями та форми міжнародного співробітництва: співпраця з міжнародними поліцейськими організаціями, обмін делегаціями для ознайомлення з досвідом роботи в певних сферах правоохоронної діяльності, участь у міжнародних конференціях, семінарах, спільних проєктах, організація стажувань, підвищення кваліфікації кадрів тощо.

Удосконалення кадрового забезпечення та професійної підготовки працівників міліції як складова процесу реформування правоохоронної системи залежить від розвитку законодавства України в цій сфері. Законотворча діяльність, своєю чергою, здійснювалася з урахуванням позитивного вітчизняного досвіду й рекомендацій провідних міжнародних організацій, а саме: Ради Європи, Європейського Союзу, ГАТТ/СОТ. Необхідно зазначити, що експерти Ради Європи ще у 2006 році проаналізували діяльність органів внутрішніх справ України, надали оцінки та рекомендації, які, зокрема, стосувалися й питань реалізації кадрової політики та професійної підготовки правоохоронців [2].

Прикладом практичної співпраці МВС із європейськими інституціями став здійснюваний спільно з офісом ОБСЄ в Україні проєкт «Міліція та права людини: європейський вимір», спрямований на вдосконалення навчальних програм підготовки працівників органів внутрішніх справ із урахуванням європейських стандартів у галузі правоохоронної діяльності.

Аналізуючи характер та зміст міжнародного співробітництва МВС України в цій сфері, можемо визначити комплекс напрямів та форм цієї діяльності, які довели свою найвищу ефективність. Одним із пріоритетних є участь у міжнародних поліцейських організаціях. Принагідно зазначимо,

що цей напрям співробітництва не тільки дав змогу забезпечити якісно новий рівень роботи органів внутрішніх справ, а й засвідчив визнання міжнародного авторитету української міліції, її відповідність світовим вимогам, принципам діяльності в цій сфері. Міжнародні зв'язки розширюють світогляд працівників ОВС, коло їхніх професійних знань, збагачують досвід, дають можливість ознайомитися з досягненнями зарубіжних колег, зіставити їх із вітчизняними здобутками й, отже, внести певні корективи у власні практики.

Доволі перспективним напрямом міжнародного співробітництва ОВС України є налагодження та розвиток зв'язків із Міжнародною асоціацією шефів поліції, яка об'єднує понад 13 тисяч керівників поліції з 85 країн. Взаємодія з цією організацією в питаннях удосконалення кадрового забезпечення ОВС спирається на її завдання: вдосконалення наукового забезпечення та якості поліцейської служби; впровадження передових прийомів і методів управління поліцейськими органами; розвиток міжнародного співробітництва; обмін досвідом роботи; постійний контроль підвищення професійної майстерності працівників поліції, заохочення до відповідності високим професійним стандартам тощо.

Форми реалізації цих завдань є досить різноманітними: розроблення та впровадження спеціальних програм для підготовки поліцейських і підвищення їхньої кваліфікації, проведення конференцій та семінарів для керівників поліцейських систем, напрацювання кваліфікаційних вимог до правоохоронних органів, сучасних моделей управління тощо. Асоціація має статус консультативного органу ООН.

Накопичений досвід діяльності вищезгаданої асоціації та інших, зокрема багатьох національних, поліцейських асоціацій переконує в доцільності створення таких професійних організацій, які об'єднували б працівників різних рангів у ОВС України.

Також важливе значення для вдосконалення кадрової роботи та професійної підготовки працівників ОВС України має створення в 1996 році Української національної секції в складі Міжнародної поліцейської асоціації. Як відомо, Міжнародна поліцейська асоціація (МПА) - це незалежна неурядова професійна організація, що існує більше 50 років та об'єднує

понад 300 тисяч поліцейських із 64 країн і метою якої є напрацювання контактів між поліцейськими різних країн, широке міжнародне співробітництво, підвищення їхнього загальноосвітнього та професійного рівня, формування привабливого іміджу поліції в очах громадян [3].

З огляду на те, що на службу дедалі частіше вступають жінки, одним із засобів подальшої інтеграції ОВС України в міжнародне поліцейське співробітництво стала плідна співпраця з Європейською асоціацією жінок-поліцейських (ЄАП), створеною в 1989 році на міжнародній конференції в Нідерландах. Цей напрям удосконалення кадрового забезпечення є перспективним, адже впродовж останніх років жінки-працівники ОВС України брали участь у роботі низки міжнародних конференцій ЄАП у статусі запрошених. Організація та діяльність жіночих організацій у межах ОВС сприяють підвищенню якості роботи жінок-працівників, обміну досвідом, налагодженню контактів із закордонними колегами. Це дає можливість більш цілеспрямовано, адресно ставити й вирішувати питання забезпечення прав жінок, їхнього соціального захисту, питання сімейно-побутового характеру й багато інших [4, с. 39].

МВС протягом усього періоду незалежності України активно розвивало зв'язки з правоохоронними органами різних країн, серед іншого й у напрямі вдосконалення кадрової роботи. Прикладом інтенсивної та продуктивної співпраці є співробітництво з поліцією Баварії та землі Рейнланд-Пфальц (ФРН), яке розпочалося 1993 року й здійснюється за посередництва та фінансового сприяння Фонду Ганса Зайделя. З 1996 року така взаємодія відбувається в рамках міжвідомчого співробітництва МВС України та Державного міністерства внутрішніх справ Баварії. Однією з основних форм цього співробітництва із вдосконалення професійної підготовки кадрів стало проведення фахових семінарів за участю провідних фахівців поліції Баварії та землі Рейнланд-Пфальц. У них беруть участь викладачі, слухачі й курсанти відомчих закладів освіти МВС України, працівники органів внутрішніх справ та інших правоохоронних органів України. Нині успішно втілюється програма допомоги Європейського співтовариства країнам Східної Європи (зокрема й Україні) з підготовки кадрів для поліції.

Не менш важливим напрямом підвищення ефективності кадрового забезпечення та професійної підготовки в діяльності ОВС є міжнародне співробітництво з навчальними закладами іноземних держав. Це один із чинників, які сприяють зростанню фахового потенціалу науково-педагогічних працівників, розвитку навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення навчально-виховного процесу, підвищенню авторитету вищих навчальних закладів МВС як в Україні, так і за її межами.

Серед безумовних здобутків поліцейської освіти в розвинених країнах слід назвати її високу технічну оснащеність, прикладний характер навчального процесу і власне наукових досліджень, вироблення навичок і вмій (часто доведених до автоматизму). Тут готують фахівців з конкретних напрямів правоохоронної практики, адаптованих до реальних умов. Це, безперечно, той стандарт, якого має прагнути МВС України [5, с. 133].

Відтак основними формами співпраці з іноземними правоохоронними органами, а також профільними навчальними та науковими закладами є: участь представників ВНЗ та НДУ в міжнародних наукових заходах та програмах; направлення науково-педагогічних працівників, курсантів і слухачів на навчання й стажування до іноземних навчальних закладів та підрозділів правоохоронних органів; публікація результатів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт науково-педагогічних працівників навчальних закладів у іноземних наукових виданнях; участь правоохоронців у міжнародних спортивних змаганнях, культурних заходах, соціальних акціях тощо [6, с. 9].

Особливо активно розвивається співробітництво у сфері підготовки кадрів з навчальними закладами держав-учасниць СНД. Діяльність МВС з цієї співпраці здійснюється на підставі положень рішення Ради міністрів цих країн про активізацію взаємодії у сфері підготовки кадрів і підвищення кваліфікації, а також Положення про асоціацію МВС/Поліції держав - учасниць СНД. У рамках реалізації договорів про співробітництво між вищими навчальними закладами Міністерства внутрішніх справ України й відповідних міністерств держав-учасниць СНД ефективно функціонує

інститут обміну досвідом зі здійснення освітянської діяльності та результатами наукових досліджень у сфері протидії злочинності, а також підвищення ефективності підготовки фахівців для правоохоронних органів.

Набуває поширення практика проведення наукових заходів за участю іноземних працівників. Вони спрямовані на розв'язання актуальних проблем реформування органів внутрішніх справ України, боротьби зі злочинністю, незаконною міграцією, підготовки, навчання та підвищення їхньої кваліфікації.

Необхідно зазначити, що вищі навчальні заклади та науково-дослідні установи МВС співпрацюють також із зарубіжними та міжнародними неурядовими організаціями. Серед них - Фонд народонаселення ООН, Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ), Міжнародний комітет Червоного Хреста, Міжнародний благодійний фонд «Міжнародний альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», Американська асоціація юристів, Фонд Ганса Зайделя та ін. У рамках такої взаємодії з неурядовими організаціями ВНЗ і НДУ МВС отримують гранти на розроблення наукових проєктів, зокрема від Міжнародного фонду «Відродження», фонду Freedom House, Фонду сприяння демократії Посольства США в Україні, Харківського центру з вивчення організованої злочинності спільно з Американським університетом у Вашингтоні тощо.

Серед форм: стажування в практичних підрозділах та навчальних закладах поліції Баварії, Інституті підвищення кваліфікації поліції Баварії (м. Айнрінг) з питань охорони громадського порядку, діяльності дорожньої поліції, проведення судових експертиз; проведення тренінгів для вдосконалення навичок взаємодії суб'єктів кримінальної юстиції під час досудового розслідування в умовах нового Кримінального процесуального кодексу України, проведення міжнародних наукових заходів, семінарів, лекцій та майстер-класів для науково-педагогічного складу та курсантів інституту з досвіду роботи поліції європейських країн із пресою та громадськістю, охорони громадського порядку під час масових заходів, практично орієнтованої підготовки кадрів поліції тощо.

Аналіз основних напрямів міжнародної співпраці з підготовки кадрів для органів внутрішніх справ України свідчить про необхідність розроблення та закріплення новітніх форм співпраці з міжнародними організаціями, навчальними закладами, науковими та поліцейськими установами іноземних держав, подальшого впровадження в діяльність кадрових підрозділів, навчальний процес та науково-дослідницьку діяльність ВНЗ МВС України найкращих закордонних практик, видання за результатами міжнародної співпраці навчально-методичних матеріалів, де висвітлювалися б досвід боротьби зі злочинністю, форми та механізми взаємодії підрозділів МВС і правоохоронних органів інших держав, підготовки й навчання кадрів та підвищення їхньої кваліфікації.

Список використаних джерел

1. Зозуля Є. Підготовку сучасного правоохоронця - на рівень європейських стандартів/ Є. Зозуля // Журнал Верховної Ради України «Віче». №4, лютий 2014: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/4070/>.
2. Звіт про оцінку правоохоронних органів України та процесу їхньої модернізації й реформування: PCRED/DGI/EXP (2006) 1969 / П. Леплі, Ф. Боше, Ж. Бурду. - Страсбург, 2006. - 41 с.
3. Залучення працівників міліції до вивчення іноземних мов - один із пріоритетних напрямів діяльності Міжнародної поліцейської асоціації [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/180847/>.
4. Матюхіна Н. П. Управління персоналом органів внутрішніх справ України (теоретичні та прикладні аспекти): монографія / Н. П. Матюхіна. - Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 1999. - 287 с.
5. Ануфрієв М. І. Вищий заклад освіти МВС України: науково-практичний посібник / М. І. Ануфрієв, О. М. Бандурка, О. Н. Ярмиш. - Харків: Ун-т внутр. справ, 1999. - 369 с.
6. Співак В. М. Глобалізація і міжнародне співробітництво / В. М. Співак // Вісник Академії управління МВС. - 2010. - № 1. - С. 6-15.